

Nr 60.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ned-sättning av räntan å vissa lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby; given Stockholms slott den 1 februari 1935.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

P. Albin Hansson.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 februari 1935.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför statsministern i egenskap av tillförordnad chef för socialdepartementet.

Till tjänstemannasamhällets vid Mörby egnahemsförening med begränsad personlig ansvarighet hava med tomträtt upplåtits delar av kronoegendomen $1\frac{1}{8}$ mantal Mörby nr 1 i Danderyds socken (numera Stocksunds köping) av Stockholms län. Sälunda hava upplåtits, enligt beslut av 1911 års riksdag, ett område av 31.77 hektar och enligt beslut av 1920 års riksdag ytterligare ett område omfattande 16.52 hektar. Vidare har 1933 års riksdag medgivit att ännu ett område av egendomen om cirka 52,200 kvadratmeter må upplåtas till föreningen. För att underlätta iordningställandet och bebyggandet

av tjänstemannasamhället har upplagts en särskild fond, benämnd lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby. Från denna fond, som förvaltas av statskontoret, må enligt riksdagens vid olika tillfällen lämnade medgivanden på vissa villkor utlämnas lån dels till anläggning av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledningar inom berörda områden (s. k. väglån), dels ock för bebyggande av tomter, som upplåtits med tomträtt (byggnadslån).

I skrivelse den 6 september 1934 har *tjänstemannasamhällets vid Mörby egnahemsförening* med begränsad personlig ansvarighet gjort framställning om nedsättning av räntan å vissa av de byggnadslån som beviljats eller kunde komma att beviljas föreningen.

I skrivelsen har föreningen till en början lämnat följande uppgifter rörande ifrågavarande byggnadslån.

Lån beviljades till högst 75 procent av byggnadskostnaden, vilken fastställdes av statens kontrollant rörande tjänstemannasamhället. Intet lån finge dock överstiga 20,000 kronor.

Storleken av de räntor, som skulle erläggas å från sagda lånefond utlämnade byggnadslån, framginge av följande sammanställning:

	Räntan utgjorde, därest tomten innehades av	
	föreningen, statstjänsteman, hans änka eller barn	annan
	%	%
I. Lån för bebyggande av tomt å område upplåtet enligt beslut av 1911 års riksdag		
a) därest byggnaden påbörjats före den 16 april 1917	4½	5
b) därest byggnaden påbörjats efter den 15 april 1917	5	5½
II. Lån för bebyggande av tomt å område upplåtet enligt beslut av 1920 års riksdag	5	6
dock att räntan från och med den 1 januari 1929 sänkts till 4½ respektive 5½ procent för lån, som avsåge byggnader, vilka till huvudsaklig del uppförts under åren 1921—1924.		
III. Lån för bebyggande av tomt å område, upplåtet enligt beslut av 1933 års riksdag	5	5½

Omkring en tredjedel av tomterna inom egnahemssamhället innehades av icke statstjänstemän, och räntan å lån, som av statskontoret beviljats för bebyggande av sistnämnda tomter, uppginge i flertalet fall till 5½ procent. För år 1933 hade föreningen å det sammanlagda kapital, som av statskontoret utlämnats i byggnadslån till föreningen, i genomsnitt erlagt en ränta av 4.91 procent.

Föreningen har härefter erinrat om de räntenedsättningar, som vid 1934 års riksdag beslutats beträffande vissa byggnadslån. I denna del är föreningens skrivelse av följande innehåll.

Enligt beslut av 1934 års riksdag (riksdagens skrivelser nr 210 och 211) hade räntan nedsatts för byggnadslån inom statens järnvägars egnahems-

samhällen vid Ulriksdal och Notviken från $4\frac{3}{4}$ procent till $4\frac{1}{4}$ procent och för byggnadslån inom statens vattenfallsverks egnahemssamhällen vid Trollhättan och Porjus från $4\frac{1}{2}$ och 5 procent likaledes till $4\frac{1}{4}$ procent. Beträffande sistnämnda egnahemssamhällen gällde dock, att å lån, som beviljats eller beviljades andra än kroppsarbetare och med dem likställda, skulle, där låntagare ej vore befattningshavare i statens tjänst, erläggas ränta efter $4\frac{3}{4}$ procent för år. Lån beviljades inom statens järnvägars egnahemssamhällen till 90 procent och inom statens vattenfallsverks egnahemssamhällen till 75 procent av byggnadsvärdet.

Vidare hade riksdagen enligt skrivelse den 25 april 1934, nr 209, medgivit, att räntan å lån ur statens bostadslånefond finge nedsättas från 5 till $4\frac{1}{2}$ procent.

I anslutning härtill anför föreningen vidare.

Redan före de sålunda verkställda räntesänkningarna, vore de räntor, som erlades för byggnadslån från lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby högre än räntorna för liknande av staten utlämnade lån, och numera syntes skillnaden vara oskäligt stor särskilt som den säkerhet, vilken lämnades för lån från Mörbyfonden, torde vara synnerligen betryggande. Förutom inteckningar, liggande inom fastställt beläningsvärde, skulle nämligen jämlikt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter lämnas skuldförbindelse av tjänstemannasamhällets vid Mörby egnahemsförening. Jämte det föreningen hade åtskilliga fonder, som i fall av behov kunde anlitas vid fullgörandet av föreningens förpliktelser, vore i § 6 i de av Kungl. Maj:t den 28 juli 1911 fastställda stadgarna för föreningen föreskrivet, att medlem av föreningen skulle åtaga sig personlig ansvarighet för föreningens förbindelser intill ett belopp, motsvarande 2 procent av det fastställda värdet av byggnad, som uppförts för hans räkning. Då det fastställda värdet av byggnaderna inom tjänstemannasamhället nu tillhoppa uppginge till omkring 4,900.000 kronor, framginge, att den säkerhet, som lämnades för av statskontoret till föreningen utlämnade byggnadslån vore synnerligen god.

Billighet och rättvisa syntes alltså fordra, att även egnahemsbyggare inom tjänstemannasamhället vid Mörby komme i åtnjutande av räntesänkning för sina byggnadslån.

Rörande det sätt, varpå den ifrågasatta räntesänkningen borde äga rum, ävensom rörande de ekonomiska konsekvenserna av en dylik åtgärd har föreningen uttalat sig på följande sätt.

Enär, såsom meddelats i 1934 års statsverksproposition, räntan å av staten upplånat kapital nu kunde beräknas uppgå till omkring 4.4 procent, ville föreningen icke ifrågasätta så stor räntesänkning för byggnadslånen inom tjänstemannasamhället vid Mörby, som riksdagen medgivit beträffande statens järnvägars och statens vattenfallsverks egnahemssamhällen, utan räntesänkningen syntes kunna inskränkas till $4\frac{1}{2}$ procent för statstjänstemän och 5 procent för andra egnahemsbyggare. Därigenom skulle man återgå till de räntesatser, som ursprungligen tillämpades inom tjänstemannasamhället, och villkoren för lån till de olika kategorierna tomträttshavare skulle bliva lika inom hela samhället.

Genom en dylik räntesänkning skulle minskningen i avkastningen från lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby icke bliva av någon större betydelse för budgeten. Det lånebelopp, å vilket räntan nu utginge med 5 procent, utgjorde den 31 december 1933 omkring 660,000 kronor, och en räntesänkning av $\frac{1}{2}$ procent å detta belopp utgjorde 3,300 kronor. Det lånebelopp, å vilket tilläggsräntan för icke statstjänstemän utginge med 1 procent, uppgick den 31 december 1933 till omkring 216,000 kronor, och en räntesänkning av $\frac{1}{2}$ procent å

detta kapital utgjorde 1,080 kronor. Sammanlagda räntesänkningen skulle alltså belöpa sig till något över 4,000 kronor.

På sätt skett beträffande de av chefen för finansdepartementet i statsverkspropositionen till 1934 års riksdag föreslagna och av riksdagen medgivna räntesänkningarna för lån från vissa statens utlåningsfonder, syntes det, i händelse den nu ifrågasatta nedsättningen av räntorna beviljades, böra föreskrivas att låntagare, som kommit i åtnjutande av dylik nedsättning, skulle vara skyldig att framdeles vidkännas den höjning av räntefoten, som Kungl. Maj:t med hänsyn till den effektiva medelräntan å den fonderade statskulden prövade påkallad.

Under återopande av det anförda har föreningen hemställt om utverkande av riksdagens medgivande att med tillämpning från och med den 1 januari 1935, räntan å byggnadslån, som av statskontoret, enligt Kungl. Maj:ts be- myndigande, utlämnats efter en räntefot överstigande $4\frac{1}{2}$ respektive 5 procent eller komme att utlämnas för uppförande av byggnader å tomter inom tjänstemannasamhället vid Mörby, finge tills vidare utgå med $4\frac{1}{2}$ procent om året, därest byggnadslånet belöpte å tomt, vilken innehades av egnahemsföreningen eller statstjänsteman eller sådan tjänstemans änka eller barn, samt efter 5 procent, därest byggnadslånet belöpte å annan tomt.

Häröver har *statskontoret* den 3 oktober 1934 avgivit utlåtande, däri ämbetsverket anført i huvudsak följande.

I utlåtande den 9 november 1933 angående utredning rörande ändrade grunder för beräkning av räntan vid utlåning från statens utlåningsfonder hade statskontoret framlagt förslag om nedsättning av räntefoten från 5 procent till $4\frac{1}{2}$ procent beträffande flertalet av de under ämbetsverkets förvaltning stående utlåningsfonderna. Därvid hade emellertid framhållits, att någon nedsättning av motsvarande eller högre räntesats, i vad det gällde lån från lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby och statens bostadslånefond icke borde ifrågakomma, enär redan gällande ränta för dessa lån måste anses väl avvägd med hänsyn till arten av den fastighetskredit, varom här vore fråga.

I proposition (nr 1, utgifter för kapitalökning, sid. 1—7 och 20) till 1934 års riksdag hade därefter Kungl. Maj:t, i enlighet med vad statskontoret hemställt, föreslagit, att riksdagen måtte medgiva, att beträffande lån, som beviljats eller kunde komma att beviljas från vattenkraftslånefonden, luftfartslånefonden, kraftledningslånefonden, hemslöjdslånefonden, kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond, hantverkslånefonden, rederilånefonden, industrilånefonden eller statens kalkbrukslånefond, den årliga räntan finge från och med den 1 juli 1934 tills vidare utgå efter $4\frac{1}{2}$ procent, med iakttagande av vissa av föredragande departementschefen förordade villkor. Riksdagen hade bifallit (skrivelse nr 209 och 266) vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit. I anledning av i ämnet väckta motioner hade emellertid riksdagen samtidigt medgivit, att räntan å lån från statens bostadslånefond jämväl finge nedsättas till $4\frac{1}{2}$ procent.

Med hänsyn till 1934 års riksdags nyssberörda beslut, varigenom räntesänkning medgivits beträffande lån från statens bostadslånefond, ävensom till de i föreliggande framställning omförmälda besluten av 1934 års riksdag angående nedsättning av räntan för egnahemslån till statens järnvägars personal vid Notviken och Ulriksdal samt å vissa egnahemslån från statens vattenfallsverk ville statskontoret icke motsätta sig bifall till förevarande framställning. Statskontoret förutsatte därvid, att de villkor, som enligt

vad förut nämnts förbundits med riksdagens beslut om räntesänkning å vattenkrafts- m. fl. lånefonder, även uppställdes i fråga om lån från fonden för tjänstemannasamhället vid Mörby samt att för lånen fastställda annuiteter efter räntenedsättningen skulle reduceras på så sätt, att ändring icke skedde i fråga om den för lånen bestämda amorteringstiden.

I skrivelse den 2 oktober 1934 har vidare *Mörbyföreningen* anfört väsentligen följande.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet hade riksdagen i skrivelse den 19 maj 1933, nr 225, medgivit, att ur ifrågavarande lånefond finge beviljas *Mörbyföreningen* ett lån å högst 69,000 kronor att användas till anläggning av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledningar inom viss del av kronoegendomen *Mörby*, avsedd att med tomträtt upplåtas till föreningen, med skyldighet för föreningen att å lånet erlægga ränta efter 5 procent om året.

Omförmälda lån hade ännu icke upptagits, emedan för upplåtelse av nämnda område krävdes ändringar i den för *Stocksunds* köping gällande stadsplanen, vilka ändringar ännu icke kommit till stånd.

Räntan å de lån, som av Kungl. Maj:t beviljats för anläggning av vägar m. m. inom tjänstemannasamhället, hade alltid bestämts till samma procent som räntan å byggnadslån till statstjänstemän. *Egnahemsföreningen* finge därför anhålla, att, därest föreningens framställning av den 6 september 1934 angående räntesänkning för vissa byggnadslån bifölles, räntan å det lån, som enligt riksdagens medgivande i skrivelsen den 19 maj 1933 kunde komma att beviljas *egnahemsföreningen* för anläggning av vägar m. m. finge utgå med $4\frac{1}{2}$ procent.

Till följd av remiss har *statskontoret* yttrat sig över sistnämnda framställning den 23 oktober 1934. *Statskontoret* har däri — under erinran om sitt utlåtande i anledning av föreningens framställning beträffande räntenedsättning för byggnadslånen — uttalat, att ämbetsverket icke funnit anledning att motsätta sig att räntan å nu ifrågavarande lån bestämdes till $4\frac{1}{2}$ procent, dock med skyldighet för föreningen att framdeles vidkännas den höjning av räntefoten, som Kungl. Maj:t med hänsyn till den effektiva medelräntan å den fonderade statsskulden prövade påkallad.

I en den 17 december 1934 dagtecknad skrift har härefter *Mörbyföreningen* ifrågasatt ytterligare nedsättning av räntan å de från *Mörbyfonden* utlånade lånen. Föreningen har i sådant hänseende anfört bland annat följande.

Sedan föreningen ingivit sin den 6 september 1934 dagtecknade framställning om räntesänkning hade räntorna i den allmänna lånemarknaden ytterligare väsentligt nedgått. Med hänsyn till det nuvarande ränteläget för statens upplåning vore det måhända ej uteslutet, att vid 1935 års riksdag framställningar komme att göras om ytterligare sänkning av räntan å lån från allmänna bostadslånefonden eller å lån för uppförande av byggnader inom statens järnvägars eller statens vattenfallsverks *egnahemssamhällen*. Därest sådan sänkning komme till stånd, syntes motsvarande sänkning böra tillkomma även tjänstemannasamhällets medlemmar. Jämväl oberoende därav kunde det, särskilt med hänsyn till den högre ränta, som betalades för byggnadslån till icke statstjänstemän inom samhället, befinnas skäligt att sänka räntan å lån från *Mörbyfonden* utöver vad föreningens ifrågavarande framställning avsåge.

Föreningen ansåge sig därför böra ifrågasätta, att i en eventuell proposition till riksdagen i anledning av styrelsens förenämnda skrivelse, Kungl. Maj:t ej föresloge riksdagen fastställa någon viss ränta å lån från Mörbyfonden utan att åt Kungl. Maj:t måtte överlämnas att bestämma räntan, dock att den aldrig finge understiga riksgäldskontorets effektiva medelränta.

Departements-
chefen.

Av det anförda framgår, att 1934 års riksdag under vissa villkor medgivit nedsättning av räntan från 5 till $4\frac{1}{2}$ procent beträffande lån från flertalet av de under statskontorets förvaltning stående utlåningsfonderna, bland dem statens bostadslånefond, varjämte viss nedsättning av räntan medgivits jämväl beträffande vissa bostadslån, som av statsmedel beviljats tjänstemän vid kommunikationsverken. Genom dessa nedsättningar hava utlåningsräntorna för respektive lån anpassats efter statens egna räntekostnader.

Med hänsyn till de räntesänkningar, som sålunda medgivits och vilka genomförts från och med den 1 juli 1934, finner jag det skäligt, att en nedsättning av räntan äger rum jämväl beträffande de lån från Mörbyfonden, som avses i föreliggande framställningar. För en dylik åtgärd talar särskilt det förhållandet att ifrågavarande lån äro jämförliga med de från statens bostadslånefond utlämnade lånen.

Rörande det sätt, varpå räntenedsättningen bör ske, kan jag icke ansluta mig till Mörbyföreningens senast gjorda hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att på egen hand bestämma räntefoten. I enlighet med hittills tillämpade grunder torde det medgivande, som lär böra inhämtas av riksdagen, böra avse nedsättning av räntan till en av riksdagen bestämd räntefot.

Beträffande räntenedsättningens storlek biträder jag det förslag, som av Mörbyföreningen framlagts i dess skrivelser den 6 september och den 2 oktober 1934. Jag förordar alltså, att räntan å de byggnadslån, som ur lånefonden utlämnats efter en räntefot överstigande $4\frac{1}{2}$ procent eller ock må komma att utlämnas, må tills vidare få utgå efter $4\frac{1}{2}$ procent om året, därest lånet belöper å tomt, vilken innehaves av Mörbyföreningen eller statstjänsteman eller sådan tjänstemans änka eller barn, samt efter 5 procent, därest lånet belöper å annan tomt. Vidare tillstyrker jag, att räntan å det lån, som enligt riksdagens år 1933 lämnade medgivande kan komma att beviljas Mörbyföreningen för anläggning av vägar m. m., må utgå efter $4\frac{1}{2}$ procent. Nedsättningen av räntan bör vara förknippad med skyldighet för låntagaren att framdeles vidkännas den höjning av räntefoten, som Kungl. Maj:t med hänsyn till den effektiva medelräntan å den fonderade statsskulden prövar påkallad. En dylik räntehöjning torde dock, såvitt angår äldre lån, ej böra gå utöver de bestämmelser rörande räntefoten, som gällde, då lånet beviljades. Räntesänkningen torde böra få gälla från och med 1935 års ingång.

De nu förordade räntesänkningarna böra icke föranleda nedsättning av sådan ränta, som enligt av Kungl. Maj:t meddelad föreskrift skall utgå för den händelse till betalning förfallet belopp icke av föreningen i föreskriven ordning erlägges.

Därest räntesänkningarna genomföras, bör, såsom statskontoret påpekat, jämväl nedsättning av de årliga annuiteterna äga rum. Dessa annuiteter böra därvid bestämmas på sådant sätt, att lånen komma att vara återbetalade vid den tidpunkt, som förutsatts vid deras utlämnande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att tillse, att erforderliga föreskrifter härutinnan bliva i vederbörlig ordning meddelade.

Om de av mig förordade räntenedsättningarna komma till stånd, blir därav en följd, att statens ränteinkomster från Mörbyfonden för de närmaste åren komma att nedgå med omkring 4,500 kronor. Enligt vad jag inhämtat av chefen för finansdepartementet behöver emellertid detta förhållande icke medföra någon ändring i uppskattningen av statsverkets inkomster för nästkommande budgetår av räntor från berörda fond.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

dels att räntan å de byggnadslån, som ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby utlämnats efter en räntefot överstigande $4\frac{1}{2}$ procent eller ock framdeles må komma att utlämnas, må, med iakttagande av de av mig i det föregående förordade villkoren, räknat från och med den 1 januari 1935 tills vidare utgå efter $4\frac{1}{2}$ procent om året, därest lånet belöper å tomt, vilken innehaves av tjänstemannasamhällets vid Mörby egnahemsförening med begränsad personlig ansvarighet, statstjänsteman eller statstjänstemans änka eller barn, samt efter 5 procent om året, därest lånet belöper å annan tomt;

dels ock att räntan å det lån, som enligt riksdagens år 1933 lämnade medgivande må ur samma fond komma att beviljas nämnda förening för anläggning av vägar och öppna platser samt vatten- och avloppsledningar må, med iakttagande av omförmälda villkor, tills vidare utgå efter $4\frac{1}{2}$ procent om året.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Viking Nilsson.
